

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

**Locuirea în zona bazinului superior al Someșului
din ultimele decenii ale provinciei Dacia și până la
prăbușirea „*imperiului*” hunic (250-450).**

-Studiu de caz: așezarea de la Suceagu, jud. Cluj-

- Teză de doctorat -

Coordonator:

prof. univ. dr. Mihai Bărbulescu

Doctorand:

Vlad-Andrei Lăzărescu

Cluj-Napoca

2013

Cuprins

I. Introducere.....	5
I.a. Motivație	7
I.b. Obiectivele lucrării.....	9
I.c. Etapele cercetării	10
I.d. Metodologie	11
II. Considerații de natură cronologică privind perioada timpurie a migrațiilor.....	13
II.a. Sisteme cronologice europene	14
II.b. Probleme legate de cronologia spațiului studiat în literatura de specialitate din România	17
II.c. Probleme ale cronologiei și studiului diferitelor culturi arheologice în literatură de specialitate din România	21
III. „Problema continuității” – o problemă a istoriografiei.....	23
IV. Repere istorico-arheologice privind evoluția teritoriului Transilvaniei de la părăsirea provinciei Dacia până la mijlocul secolului al V-lea p. Chr.....	29
IV.a. Elementul autohton și problema continuității populației romanice după părăsirea provinciei Dacia	29
IV.b. Infiltrări ale unor populații <i>barbare</i> pe teritoriul fostei provincii Dacia.....	69
IV.b.1. Carpii.....	69
IV.b.2. Grupul – Cipău-„Gârle”	73
IV.b.3. Grupa Sântana de Mureș - Černjachov	75
IV.c. „ <i>HUNII ȘI ALȚII</i> ”. Sfârșitul culturii Sântana de Mureș – Černjachov și „orizontul post-černjachovian”	96
IV.c.1. Hunii și problema populațiilor prezente în Transilvania în etapele cronologice C3-D1	97
IV.c.1.a. Istoriografia străină.....	97
IV.c.1.b. Istoriografia română	103
IV.c.2. Relațiile dintre huni și populațiile din zonă.....	118
IV.c.3. Sfârșitul culturii Sântana de Mureș – Černjachov și „orizontul post-černjachovian” prin prisma analizei fibulelor cu semidisc.....	124
IV.c.4. Concluzii.....	136
IV.d. Relațiile dintre autohtoni și migratori	144
IV.e. Grupa Sântana de Mureș – Černjachov cu influențe nordice.....	144
IV.f. Situația arheologică din nord-vestul României.....	158

IV.f.1. Situația de după părăsirea provinciei de către romani. Infiltrări ale unor populații barbare în acest teritoriu: vandalii și gepizii timpurii.....	158
--	-----

V. Delimitarea microregiunii bazinului superior al Someșului din punct de vedere geografic și istoric163

VI. Studiu de caz: Așezarea de la Suceagu, jud. Cluj.....177

VI.a. Istoricul cercetărilor	177
VI.b. Cercetări recente	181
VI.c. Considerații teoretice privind studiul ceramicii	196
VI.c.1. Pasta.....	208
VI.c.1.a. Așezarea din epocă romană	211
VI.c.1.b. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	215
VI.c.1.c. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	218
VI.c.2. Procesul tehnologic	223
VI.c.2.a. Modelarea	223
VI.c.2.a.1. Așezarea din epocă romană	226
VI.c.2.a.2. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	227
VI.c.2.a.3. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	229
VI.c.2.b. Tratarea suprafeței	231
VI.c.2.b.1. Așezarea din epocă romană	232
VI.c.2.b.2. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	234
VI.c.2.b.3. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	235
VI.c.3. Tipologia.....	237
VI.c.3.a. Așezarea din epocă romană	248
VI.c.3.b. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	254
VI.c.3.c. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	260
VI.c.4. Tehnicile de decorare	264
VI.c.4.a. Așezarea din epocă romană	267
VI.c.4.b. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	269
VI.c.4.c. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	275
VI.c.5. Culoarea și arderea ceramicii	276
VI.c.5.a. Așezarea din epocă romană	279
VI.c.5.b. Așezarea din perioada timpurie a migrațiilor	281
VI.c.5.c. Așezarea din perioada medievală timpurie.....	284
VI.c.6. Funcționalitate și distribuție spațială.....	287

VII. Concluzii	292
VIII. Bibliografie.....	298
IX. Anexe	316
Anexa 1. Lista punctelor cu descoperiri din zona investigată între 250 – 450 p. Chr.	316
Anexa 2. Catalogul descoperirilor monetare din intervalul cronologic studiat.....	322
Anexa 3. Repertoriul vaselor decorate cu motive tipice ca indicatori cronologici descoperite în situl de la Suceagu, jud. Cluj.....	337
X. Catalogul descoperirilor ceramice de la Suceagu. jud. Cluj.....	345
XI. Planșe	891

Locuirea în zona bazinului superior al Someșului din ultimele decenii ale provinciei Dacia și până la prăbușirea „imperului” hunic (250-450). Studiu de caz: așezarea de la Suceagu, jud. Cluj.

- Rezumatul tezei de doctorat -

Vlad-Andrei LĂZĂRESCU

Keywords: epoca timpurie a migrațiilor, sisteme cronologice, culturi arheologice, dinamica așezărilor, studii ceramice.

Deși studiile dedicate perioadei de față nu lipsesc cu desăvârșire, acestea sunt canalizate în principal pe probleme care să nu perturbe cadrul general al discuției. Orientarea cercetării către elaborarea de tipologii și/sau cronologii, precum și prezentarea unor descoperiri individuale, scoase din contextul general al epocii de cele mai multe ori, în detrimentul abordărilor particulare, micro-regionale și ulterior extragerea de informații pornind de la acestea pentru a contura tendințe și evoluții zonale, nu face decât să adâncească starea de amorțeală în care domeniul de studiu se afla oricum.

Discuțiile teoretice referitoare la problemele etnice sunt puține și de cele mai multe ori ignorate de marea majoritate a cercetătorilor din România, preocupați mai mult de o catalogare acrobatică a siturilor sau descoperirilor și analiza lor fără preocuparea stabilirii unei scheme teoretice generale în care discursul lor să fie integrat.

Toate aceste constatări sunt dublate din nefericire de lipsa unui program clar și rațional în ceea ce privește strategia cercetării arheologice a acestei perioade. Problemele pe care epoca timpurie a migrațiilor le ridică probabil că sunt printre cele mai importante în înțelegerea și punerea în context a tuturor fenomenelor care au contribuit la formarea civilizației în forma pe care o cunoaștem astăzi. Pornind de la asemenea considerente, o re-eșalonare a principalelor teorii și discuții referitoare la toate aspectele pe care ea le presupune este mai mult decât binevenită în situația actuală, în care există atât o cantitate impresionantă de date noi, capabile în cele mai multe cazuri să schimbe datele problemei, dar mai ales în contextul relaxat în care nevoia teoretizării și reinterpretării vechilor axiome culturale se cere tot mai mult.

Lucrarea de față abordează fix această problemă a perioadei timpurii a migrațiilor încercând contextualizarea descoperirilor din situl de la Suceagu, jud. Cluj. Se are în vedere încadrarea discuțiilor și interpretarea datelor observate la nivel particular, al sitului analizat, în imaginea mai largă a perioadei cronologice restrânse în care aceasta este circumscrisă. O

asemenea contextualizare este însă imposibil de realizat fără abordarea critică a teoriilor existente la momentul actual.

De aceea, considerăm că numai o analiză la două paliere, unul general care să stabilească imaginea și trăsăturile esențiale ale epocii atât din punctul de vedere al spațiului și timpului în care este angrenată cercetarea, dar mai ales la nivel interpretativ prin prisma noilor teorii vehiculate poate oferi informații suficiente pentru elucidarea unor dintre problemele cu care cercetarea perioadei de față se confruntă.

După mai multe decenii de cercetare științifică, epoca migrațiilor în general și perioada timpurie a migrațiilor în special, continuă să fie unele dintre cel mai puțin cercetate domenii ale arheologiei din România. În ultimii douăzeci de ani această perioadă istorică s-a bucurat de o mai mare atenție din partea mediului științific, rezultatele unor cercetări arheologice fiind valorificate prin studii monografice. Cu toate acestea, considerăm că astfel de exemple ar trebui să fie aplicate și în cadrul celorlalte situri investigate arheologic și rămase inedite sau nesatisfăcător publicate. Suntem conștienți de faptul că nu vom putea beneficia de o lucrare de sinteză referitoare la fenomenele etno-culturale și sociale specifice Transilvaniei în decursul acestui interval cronologic fără publicarea în prealabil, sub forma unor studii monografice, cel puțin a siturilor reprezentative ce corespund acestei perioade. Astfel, cercetarea arheologică a rămas mult în urma celorlalte epoci, completarea lacunei astfel create fiind începută abia în ultimele decenii. Datorită unui oarecare dezinteres din partea cercetătorilor, majoritatea materialului arheologic databil în această perioadă provine din descoperiri accidentale sau izolate, săpăturile sistematice fiind destul de puține. Prelucrarea materialului este îngreunată și de faptul că avem de-a face cu una dintre cele mai controversate perioade, când, în lipsa unor izvoare literare care să clarifice situația, nu ne putem baza decât pe descoperirile arheologice, care astfel devin sursa principală pentru reconstituirea unor aspecte ale vieții din epocă.

Deși aparent subiectul a fost abordat cu mai multe ocazii, lucrările reprezentative în acest sens fiind cele elaborate de către K. Horedt¹ și Radu Harhoiu², o abordare complexă și unitară pe micro-zone geografice constituie încă un deziderat. Dacă în cazul primei lucrări putem invoca nevoia unei aduceri la zi a informațiilor, cea de-a doua carte discută cu precădere numai descoperirile spectaculoase ce aparțin acestei perioade analizând într-o prea mică măsură celelalte categorii de descoperiri și în special așezările. Având în vedere această situație, prin prezenta lucrare urmărim nu doar verificarea rezultatelor și a concluziilor

¹ K. Horedt, *Siebenbürgen in spätrömische zeit*, Bukarest, 1982.

² R. Harhoiu, *Die frühevolkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998.

formulate de autorii care s-au aplecat anterior asupra perioadei de față, ci și corelarea datelor cunoscute momentan pentru teritoriul avut în vedere și analizarea lor într-un context micro-regional folosindu-ne și de metode de analiză noi.

Teritoriul supus atenției reprezintă atât din punct de vedere geografic, cât și istoric un spațiu omogen și unitar. Argumentul geografic este constituit de realitatea că zona aleasă se încadrează aceleiași unități geografice largi, cuprinzând Podișul Someșean și Câmpia Someșeană, până în zona de confluență a Someșului Mic cu Someșul Mare. Nu numai din punct de vedere geografic, ci mai ales al realităților istorice antice, am considerat că zona definită de noi prin sintagma „bazinul superior al Someșului” poate fi extinsă până în zona Porții Meseșului, întregul areal fiind unul unitar și din punctul de vedere al descoperirilor arheologice. Un alt element care ne-a determinat să operăm această extindere se referă la importanța judecării perioadei de care ne ocupăm prin prisma realităților anterioare (cele din epocă romană), conștienți fiind de faptul că numai o analiză comparativă a celor două intervale cronologice poate furniza elemente importante pentru înțelegerea fenomenelor culturale petrecute în prima parte a epocii migrațiilor.

În cadrul lucrării vor fi analizate siturile încadrabile atât intervalului cronologic, cât și geografic propus studiului, ulterior realizându-se comparații între situațiile identificate aici cu cele documentate în alte situri considerate a fi de referință din restul regiunilor în care au fost descoperite vestigii ce pot fi considerate analogii. Prin analiza siturilor menționate (fie că acestea au fost situri cercetate sistematic sau descoperiri întâmplătoare), dar având drept referință așezarea de la Suceagu, jud. Cluj, considerăm că putem realiza o tipologie a ceramicii provenind din această regiune. Clasificării rezultate vom încerca ulterior să-i stabilim și o valoare cronologică, prin analiza modului în care materialul ceramic se combină în cadrul unor complexe închise cu alte piese care permit o datare mai fină. De asemenea, suntem convingși de faptul că și prin studiul ceramicii putem surprinde, cel puțin pentru această zonă, relațiile existente între mai multe structuri de populație care au conviețuit și s-au înmormântat concomitent în cadrul acestui areal geografic, analiza noastră bazându-se în principal pe datele arheologice care vor fi însă comparate și cu cele scrise pentru a observa în ce măsură acestea se contrazic sau se completează. Urmărim practic să pornim de la o situație concretă, respectiv cea surprinsă pentru așezarea de la Suceagu, considerată a fi etalonul pentru comparații și apoi să realizăm o tipologie a ceramicii specifice acestei perioade, un astfel de demers fiind în momentul de față inedit.

Pentru zona bazinului superior al Someșului, pe baza comparației dintre realitățile surprinse în cadrul așezărilor și necropolelor cunoscute, importanța unui astfel de studiu este

cu atât mai mare cu cât putem ajunge la concluzii care să permită diferențierea unor influențe culturale venite din areale geografice diferite. Ne propunem așadar să înțelegem viața de zi cu zi a comunităților din zonă, relațiile și interacțiunile dintre diferitele medii culturale identificabile având în vedere faptul că zona se află într-un punct de confluență extrem de important, Poarta Meseșului constituind pe întreg parcursul epocii migrațiilor o cale de acces dinspre direcția nord-vestică spre Transilvania. Ținând cont de acest specific al zonei dorim să analizăm în ce măsură există o legătură între elementul roman și cel barbar în termenii unei continuități, fie că avem în vedere o continuitate de locuire a unor areale geografice, continuități culturale sau tradiții tehnologice. Teritoriul avut în vedere se pliază perfect unei astfel de abordări cu atât mai mult cu cât reprezintă o parte a fostei provincii romane Dacia, iar comparația realităților identificabile aici pentru secolele IV-V p. Chr. poate fi făcută cu ușurință în raport cu cele din imediata apropiere pe direcția nord-vest, respectiv cu *Barbaricum*-ul.

Un alt element pe care vom încerca să îl urmărim și abordăm de pe o poziție critică va fi problematica interpretărilor de natură etnică ce necesită conform noilor teorii o re poziționare în ceea ce privește concepte precum „identitate etnică” sau „mobilitate socială”, pentru înțelegerea unor astfel de noțiuni fiind necesară o raportare nu numai din perspectivă arheologică, ci mai ales dinspre științele sociale, ce pot oferi un cadru teoretic mult mai apropiat de adevăr. Înțelegerea conceptului de „identitate etnică” drept o caracteristică a identității unei populații exprimată printr-o manieră distinctă a acestora de a se reprezenta pe ei înșiși, i-a determinat pe arheologi și pe istorici în general să opereze cu termeni de genul „continuității” sau „discontinuității” de natură culturală, deci etnică. Noul cadru teoretic adoptat în ultimii ani de către cercetătorii ce studiază în profunzime epoca migrațiilor a avut menirea de a nuanța semnificația unor astfel de concepte care stabilesc o legătură directă între o anumită cultură arheologică și un grup etnic sau o populație oarecare cunoscută din sursele literare antice³. În cadrul acestei lucrări ne propunem să ne bazăm analizele pe un astfel de cadru teoretic, utilizat la scară largă în întreaga Europă.

Zona supusă atenției, deși una restrânsă din punct de vedere geografic, dispune de un potențial arheologic reperat destul de bogat. La o primă analiză asupra distribuției siturilor arheologice în zonă, indiferent de natura acestora, se poate observa anumite aglomerări situate în principal de-a lungul văilor principale ale Someșelor. Cu toate acestea, situația zonei așa cum reiese din studierea bibliografiei poate fi însă oarecum înșelătoare. Din cele

³ JONES 1997; BRATHER 2004; NICULESCU 2009.

119 situri semnalate în diferite publicații⁴, în urma analizei atente a tuturor informațiilor referitoare la fiecare dintre acestea am procedat la filtrarea lor în sensul de a păstra și include în analiza noastră doar acele situri care au produs suficiente date relevante.

Cercetarea perioadei timpurii a migrațiilor constituie un moment cheie pentru înțelegerea fenomenelor etno-culturale desfășurate în spațiul Transilvaniei, motiv pentru care dezideratul cercetării actuale se referă la publicarea și valorificarea mai vechilor cercetări arheologice cu potențial în clarificarea problemelor pe care acest interval temporal le implică. Studiile la nivel micro-regional constituie singurele abordări pe baza cărora se pot determina anumite variații culturale cu implicații la scară largă în ceea ce privește istoria locuirii succesive a zonei analizate.

Micro-zona aleasă pentru a fi studiată constituie atât din punct de vedere geografic, dar și istoric un spațiu omogen și unitar situat într-o zonă de culoar ce presupune existența unor numeroase contacte între diferite comunități cu tradiții și medii culturale diferite. Tocmai din acest motiv, la care se adaugă frământările din epocă și mișcările masive de populație sesizate la nivelul regiunii mai largi, considerăm că demersul este unul în măsură să pună ordine în situația atât de complicată pe care o lasă să se întrevadă o privire fugitivă asupra datelor arheologice.

Intervalul cronologic avut în vedere se pliază pe etapele C2-D2 sau C2-D2/3 în funcție de diferențele cronologice stabilite pentru *Barbaricum*-ul european, fazele cronologice corespunzând în mod evident unor realități istorice referitoare la teritoriul abordat, respectiv ca limită inferioară momentul retragerii administrației romane din ceea ce va fi pentru epoca studiată fosta provincie Dacia, în vreme ce apariția „regatului gepidic” (454 p. Chr.) constituie limita cronologică superioară.

Dintre obiectivele imediate se detașează ca importanță atât pentru înțelegerea realităților din epocă, dar și din punct de vedere istoric, stabilirea cronologiei relative și a evoluției pe verticală a zonei, lucru imposibil de îndeplinit în lipsa unor comentarii ce vizează întreg spațiul mai larg al Transilvaniei și chiar al României. Distribuția și caracterul locuirii din zonă constituie un alt punct de reper al analizei pentru ca în final, toate aceste amănunte judecate împreună cu informațiile obținute din studiul cazului particular pe care îl reprezintă situl de la Suceagu, jud. Cluj să ajute la conturarea unor tendințe cu valoare regională. Metodologia cercetării constituie coloana vertebrală fără de care demersul de față nu ar fi putut fi dus la bun sfârșit, motiv pentru care aceasta a fost adaptată total nevoilor

⁴ RepArhCJ 1992; RepArhMS 1995; RepArhBN 1989; RepArhSJ 2010; PROTASE 2000; GAIU 1999a.

interpretative pe care le presupunea analiza micro-regională și apoi regională pentru o anumită secvență cronologică. Tehnologia modernă și mijloacele de achiziție, stocare și interogare statistice, precum și abordările de tipul arheologiei peisajului au constituit un element de real ajutor pentru demersul asumat. Baza de date realizată cuprinzând informații diverse referitoare la tipul locuirii, natura acestora precum și contextele arheologice documentate și artefactele descoperite reprezintă baza de pornire a anchetei.

Problema stabilirii unei cronologii pentru epoca migrațiilor în general și pentru epoca timpurie a migrațiilor în special, a fost și rămâne încă una foarte importantă pentru înțelegerea realităților trecute, de-a lungul timpului fiind făcute mai multe încercări de întocmire a unor sisteme cronologice regionale, care corespundeau mai mult sau mai puțin unor realități istorice. Importanța corelării cronologiilor elaborate pentru spațiul României la cele europene ne pune în situația de a putea stabili un canal comun către înțelegerea unor fenomene regionale ca urmare a unei priviri de ansamblu la nivelul întregii Europe. Dificultatea racordării la asemenea cronologii se referă în primul rând la diferențele de optică între modul în care au fost concepute și realizate acestea. Dacă la nivelul continentului s-a pornit de la analiza unor complexe închise și la felul în care diferite seturi de artefacte se combinau în cadrul acestora (pe principiul teoretic de *cross-chronology*), spațiul românesc a utilizat în special cronologiile evenimential-istorice. Diferențele fundamentale dintre cele două au condus către anumite incompatibilități, rezolvate în cele din urmă printr-o manieră mixtă arheologico-istorică de către mediul de specialitate românesc.

Odată stabilit fundamentul cronologic al discuției, un element care asigura contextualizarea viitoarelor problematizări ale situațiilor arheologice întâlnite, a fost necesară re-evaluarea teoriilor generale asumate de mediul arheologic din România cu specială privire asupra epocii în discuție. Demersul critic ilustrează necesitatea întoarcerii la studiul materialelor arheologice, interpretate conform modelelor actuale de abordare din punctul de vedere al teoriei arheologiei, precum și necesitatea eliberării interpretărilor de blocajul mental constituit de „teoria continuității”. Abordarea în această cheie interpretativă a istoriei spațiului fostei provincii romane Dacia pornind de la chiar teoriile principale vehiculate de istoriografie sunt astăzi puse în poziția de a oferi noi imagini globale. Problemele ridicate de materialele romane târzii descoperite în această zonă sugerează, pe baza analizei arheologice documentată în cazul unor contexte clare, contrar opiniilor anterioare, că mecanismul prin care acestea au pătruns la nordul Dunării poate fi cu totul altul decât cel presupus. Sursele literare antice împreună cu datele arheologice ilustrează o imagine extrem de complexă din punct de vedere cultural, în cadrul căreia structurile sociale de tip tribal specifice mediului

barbar se regădesc în tot acest areal geografic. Legăturile cu Imperiul se reduc extrem de mult după părăsirea provinciei, puținele contacte care există totuși fiind de natură individuală mai degrabă decât într-o formă programată la nivelul unor comunități puternice și organizate după mai vechiul model social presupus de civilizația romană. O serie de nuanțări sunt necesare atunci când analizăm piesele cu caracter militar precum fibulele cu terminații în formă de capete de ceapă sau garniturile de centură romane târzii din mediul barbar. Deși caracterul de *insignia* al acestor artefacte, de obiecte cu o semnificație specială la care nu oricine avea acces nu poate fi negat, o oarecare circumspecție trebuie avută atunci când încercăm să răspundem la întrebări referitoare la persoanele care vehiculau asemenea însemne de rang. Pare destul de greu de crezut că piese cu caracter militar, distribuite pe cale oficială, odată cu vestimentația aferentă, de către Imperiului Roman, să ajungă în aceeași manieră într-o zonă asupra căreia Imperiul nu mai exercita vreun control de aproximativ o jumătate de secol. Cel mai probabil avem de-a face cu niște *foederati* care după o anumită perioadă petrecută în serviciul militar roman se întorc în sânul propriilor comunități.

O situație similară a putut fi determinată și pe baza studiului descoperirilor monetare din Transilvania într-o manieră comparativă cu un mediu profund barbar aparținând culturii Sântana de Mureș – Černjachov. Considerăm că o astfel de paralelă a fost în măsură să determine existența unuia și aceluiași fenomen la nivelul celor două zone, respectiv lipsa unei economii monetare. Paradoxul acestei comparații și al rezultatelor obținute se referă la acceptarea ideii că situația identică documentată se fundamentează fie pe existența unei populații „romanice” în mediul černjachovian, sau mai probabil s-ar datora prezenței unor populații barbare în interiorul Transilvaniei. Cu toate acestea, mult mai importantă și interesantă este natura mecanismelor prin care moneda pătrunde în acest spațiu. Printre cele mai plauzibile forme de penetrare a monedei putem enumera remunerările în urma serviciului militar prestat ca *foederati* și legăturile comerciale pe care barbarii le aveau cu Imperiul. În ceea ce privește comerțul, cu toate că societățile barbare nu aveau la bază o economie monetară, această realitate nu presupune faptul că nu știau la ce anume folosește moneda și că nu o utilizau în relațiile lor cu romanii. Așadar putem explica mecanismele prin care moneda era vehiculată în *Barbaricum* mai degrabă prin existența unei economii mixte ce presupune existența trocului generalizat și tranzacționări monetare ale produselor specifice în anumite zone de schimb, cu implicații evidente la nivelul monetizării spațiilor din afara aceluia „buffer zone” economic constituit de *limes*-ul roman, prosperitatea unui astfel de comerț cu barbarii fiind relevantă atât de descoperirile arheologice ale unor importuri romane în *Barbaricum*, dar

mai ales de izvoarele istorice care lasă să se întrevadă scara largă la care acesta se desfășura, luând uneori chiar aspectul unei reale contrabande.

Tabloul extrem de complicat al mozaicului cultural care se revarsă și asupra zonei intra-carpatică capătă contur odată cu studiul diverselor populații barbare care își fac simțită prezența în zonă începând cu carpicii și terminând cu „imperiul stepelor” al cărui stăpân absolut sunt hunii. Nuanțările realizate la nivelul cronologiei diferitelor culturi arheologice cum ar fi spre exemplu cazul mediului černjachovian care continuă să existe și după momentul apariției hunilor pe întreg teritoriul ocupat anterior după cum indică atât studiul fibulelor cu semidisc, dar și o serie de contexte arheologice clar databile în etapa cronologică D1, sunt de natură să schimbe imaginea formată anterior față de aceste aspecte. Pe de-o parte se constată o exagerare a impactului pe care apariția hunilor a avut-o asupra zonei, dar mai ales inexistenței vreunui motiv de a presupune finalul unei culturi arheologice la un moment fix, generat de un eveniment conflictual. În realitate avem de-a face cu un control la nivelul elitelor locale prin intermediul cărora hunii stăpânesc zona, precum și cu un sincronism al lumii gotice la nivelul celei mai însemnate părți a spațiului românesc. Peisajul cultural indicat în special de descoperirile arheologice se complică și mai mult odată cu finalul secolului al IV-lea p. Chr., când la nivelul Transilvaniei încep să fie resimțite și influențe extrem de puternice dinspre mediul germanic barbar central-european (așa-numitul orizont Dobrodzien-Guttentager), pătrunse pe filiera spațiului nord-vestic al României. Aceste influențe apărute într-un moment de cumpănă al lumii antice, când asistăm la disoluția în forma clasică a marilor culturi arheologice la nivel european sunt în măsură să demonstreze atmosfera tulburată a epocii.

Situațiile din epocă descrise anterior sunt în măsură să creioneze cu destul de mare precizie contextul în care apare și se dezvoltă așezarea de la Suceagu. Datorită identificării aici a trei așezări suprapuse datate una în perioada provinciei Dacia, una în cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea și la începutul celui următor, iar cea de-a treia în intervalul secolelor VII-VIII p. Chr., tentația a fost aceea de a studia existența unor legături directe între cele trei. Dacă de la început nu păreau să existe conexiuni între așezarea medievală timpurie și cea aparținând celei din epoca timpurie a migrațiilor, nu la fel de clare erau lucrurile față de o posibilă continuitate a celei romane până în secolul al V-lea. Analiza noastră a necesitat aprofundarea unor aspecte care țin atât de tradiția producției ceramice din zonă, dar mai ales de distribuția și natura ocupării teritoriului, indiciu către un model de organizare al celor două comunități documentate în vederea stabilirii unor recurențe sau al unor deosebiri cu implicații la nivelul tranșării discuției în direcția unei continuități de locuire sau a uneia etnice.

Stabilirea reperelor cronologice clare, precum și studiul întregii documentații arheologice ne-a furnizat primele informații în ceea ce privește structura celor două așezări. În consecință, pentru a putea gestiona mai bine suprafața întinsă a sitului cu care ne confruntăm, o serie de investigații non-distructive au fost efectuate având drept obiectiv principal delimitarea cât mai precisă a dispersiei sitului, precum și identificarea unor structuri care să poată fi sugestive și din perspectiva arheologiei. O primă constatare a analizei rezultatelor a fost aceea că distribuția spațială a sitului este mult mai mare decât se estimase anterior, cele 3 ha. investigate fiind situate în plin centrul locuirii. O serie de structuri dintre care se remarcă 3 posibile cuptoare ceramice și 2 structuri rectangulare au constituit indicii în tentativa asumată. Cu toate acestea, doar în urma săpăturilor arheologice poate fi realizată încadrarea cronologică a lor. La nivelul ipotezelor de lucru, dar bazându-ne pe situațiile identificate în cercetările arheologice efectuate în cadrul sitului în anul 2012 și nu numai, putem spune cu destul de mare certitudine că structurile rectangulare identificate pe baza prospecțiilor geofizice aparțin epocii romane, în vreme ce cuptoarele ceramice țin de locuirea din epoca migrațiilor.

S-a constatat o deosebire fundamentală între maniera de organizare internă a celor două așezări. Dacă locuirea din epoca romană seamănă din ce în ce mai mult cu ceea ce cunoaștem drept o așezare rurală în cadrul căreia pot fi documentate cel puțin două structuri de mari dimensiuni având baze de piatră și elevația din lemn, ocupând un spațiu extrem de larg în teritoriu, situl de barbar este caracterizat printr-o aglomerare deosebită în anumite zone, aglomerări datorate modului de organizare tribal al acestora. Mai mult decât atât, cele două nu au nici o distribuție spațială similară, așezarea romană fiind mult mai întinsă. Poate cel mai concludent argument în ceea ce privește tranșarea discuției către identificarea a două așezări diferite atât ca mediu cultural, dar și cronologic, fără vreo legătură directă între ele îl oferă detaliile stratigrafice documentate, respectiv suprapunerea peste baza uneia dintre clădirile romane datată cu o monedă aparținând secolului al III-lea, a unei locuiri ulterioare, ceea ce presupune că prima era deja scoasă din uz în momentul existenței locuirii de la finalul secolului al IV-lea.

Analiza ceramicii a demonstrat aceeași realitate, prin lipsa pe de-o parte a unor tradiții perpetuate dinspre mediul provincial roman, dar mai ales pe baza tendințelor generale observate comparativ. Câteva aspecte ne atrag totuși atenția, respectiv cantitatea mare de ceramică zgrunțuroasă, și în special a castroanelor pentru perioada migrațiilor timpurii, o realitate specifică epocii și întâlnită atât în nord-vestul României, dar și în situri precum cel de la Archiud spre exemplu, ceea ce împreună cu materialul metalic publicat deja atrage

atenția asupra unor legături intense între această zonă cu spațiul central-nordic european. Din acest punct de vedere putem cu ușurință încadra așezarea de aici în grupul siturilor care documentează influența nordică la nivelul Transilvaniei pentru etapa cronologică D1-D2 despre care aminteam anterior.

O altă problemă pe care am dorit să o abordăm a fost aceea a producției ceramice din zonă și eventual a identificării unor produse de import pe baza cărora să se stabilească anumite contacte inter-regionale, în legătură cu care au putut fi făcute două precizări esențiale. Pe de-o parte studiile petrografice realizate pe un număr de 60 de eșantioane provenind de la tipuri diferite identificate în urma analizei materialului ceramic au demonstrat că avem de-a face doar cu produse locale. Această realitate împreună cu numărul relativ limitat de cuptoare ceramice identificate, respectiv 6 (3 cercetate arheologic și alte trei reperate prin mijloace geofizice) sugerează existența unui model de producție ceramică aproximativ autarhică, o producție care se activează în momentul în care cererea pieței este suficient de însemnată. Vorbim practic despre comunități închise, capabile auto-subsistență, în comparație cu marile centre ceramice orientate către surplus destinat exportului către una sau mai multe piețe de desfacere pe care le aprovizionează, cum este cazul centrului de la Medieșul Aurit spre exemplu. În ceea ce privește istoria economică a producției ceramice, nu putem vorbi despre așa ceva în lipsa unor rețele de distribuție bine definite, pe care doar studiul mineralogic și petrografic asupra ceramicii recoltate din cadrul unor eventuale așezări contemporane limitrofe îl poate oferi.

Studiul câtorva categorii ceramice tipologice și decorative a furnizat informații cronologice suplimentare, este vorba despre ceramica lustruită de factură Murga sau de ceramica fațetată, ambele datate în secolul al V-lea, în prima sa jumătate. Anumite modele decorative lustruite întâlnite și în mediul gepidic, par să constituie dovada pentru posibilitatea prelungirii datării sitului până către mijlocul secolului al V-lea, caz în care putem avea de-a face cu un caz aproape singular al unei așezări datate în perioada de cronologică situată imediat înaintea apariției primilor gepizi în zonă, putând fi astfel pusă în legătură în faza sa finală cu o parte a mormintelor și locuințelor gepidice descoperite la Florești – „Polus Center”.

În realitate, stabilirea unei tipologii generale a tuturor fragmentelor ceramice reprezintă un punct de referință și comparație pentru ceea ce înseamnă producția ceramică în perioada etapelor D1-D2 la nivelul Transilvaniei central-nord-vestice. Compararea situației de aici cu cea sesizată în diferitele așezări cu care aceasta este contemporană va ajuta la o

înțelegere cât mai bună atât a dinamicii de locuire din zonă, dar mai ales a mediului compozit din punct de vedere cultural care poate fi constatat în acest interval cronologic.